

Mutfakta Bilim Var-9

Murat Dođan¹

¹Istanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Gastronomi ve Mutfak Sanatları, İstanbul, Türkiye,
ORCID ID: 0000-0001-6391-4887,
mdogan@gelisim.edu.tr,

[CITATION]

Doğan, M., (2022). Tarihin gidişatını yalnız savaşlar mı değiştirir? Yoksa bir sebze de değiştirebilir mi?. *Yemek Zevki Dergisi*,24,(8), İştmag Magazin Gazetecilik, İstanbul.

2022 Ağustos

Tarihin gidişatını yalnız savaşlar mı değiştirir? Yoksa bir sebze de değiştirebilir mi?

Doç. Dr. Murat DOĞAN*

Okullarda tarih dersi almayanımız yoktur. Çoğunluğumuz benim gibi tarihi ilginç bulmuş ve sevmiştir. Size şimdi şunu sormak isterim. Bir sebze tarihin gidişatını değiştirebilir mi? Evet dersem size. Bana “saçmalama hocam” dediğinizi duyar gibiyim.

Böyle düşünme nedeniniz sizce nedir? O zaman şunu söylemekte yarar var. Bizim bildiğimiz klasik tarih anlatımı savaşlar üzerinden şekillenmektedir. Evet, aslında günümüzde tarihi, yıkılan veya kurulan imparatorluklar ve krallıklar üzerinden anlamaya çalışırız.

Benim gibi yemek, gıda, beslenme ve gastronomi perspektifinden bakanlar için bu bakış açısı yeterli değil.

İddialı bir söz söyleyeceğim şimdi. Tarihçiler bana kızmasın. Evet, bir kök bitkisi düşünün, bu küçük yumru dünyayı değiştirmeye muktedir olmuş. Bu bitki patates.

Patatesin yenedünyadan eski dünyaya nasıl taşındığına dair birçok söylenti vardır. Amerika kıtasından Avrupa kıtasına gitmekte olan *Armada* isimli bir gemi batır ve İrlanda sahillerine patatesler vurur. İrlandalılar bunları yetiştirir. Bir diğeri ise *Sir Francis Drake* adında bir İngiliz soylusu mucize yumruyu Avrupa'ya getirip yetiştirmiştir. En akla yatkın olanı ise *Clusius*, *Banlin* ve *Culpeper* adlarındaki botanikçiler patatesi 1500'lü yıllarda Amerika kıtasından Avrupa'ya getirerek yetiştirmişlerdir.

* İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, İstanbul, Türkiye, E-posta: mdogan@gelisim.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0001-6391-4887

Hocam, bu anlattıklarınız dünyanın ve tarihin gidişatını değiştirmesi ile ne gibi ilgisi var diyebilirsiniz? Şimdi sıra ona geldi.

Patates ilk olarak 1500 yılının ilk yarısında İspanya'ya oradan İtalya ve Fransa'ya geçmiştir. Ancak ilk zamanlar patates insanın yediği bir besin değildi. Sığır ve inekler için yemlik olarak ekiliyordu. Ancak İrlanda'ya ulaşan patates biraz rotasını değiştirmiştir. İrlanda'nın iklimi ve coğrafyası buğday yetiştirmeye çok elverişli ve yeterli değildi. Bu nedenle ekmek bulamayan fakir İrlandalı, bu yemi sığırlarına da yedirdiler ve kendileri de yediler. Tuzlu suda haşlandığında çok lezzetli oluyordu. Artık tüm evlerin küçük bahçelerinde mucize yumrular yetiştirilip tüketiliyordu. Öyle ki karınları hiç doymayan İrlandalıların şişmanlamaya başlamıştı bile. Hatta 16. yüzyıl sonrasında nüfus patlaması olmuş. Katlanarak 18. yüzyıla kadar sürmüştür. Ancak 1842 yılında başlayan ve yedi yıl süren İrlanda'da patates kıtlığı olarak adlandırılan bir felaket olmuştur. O yıllarda tarlada ve bahçedeki ekili patatese bulaşan bir mantar tüm İrlanda'yı etkilemiş ve tüm mahsul çöp olmuş. Dile kolay yedi yıl sürmüştür. Yaklaşık bir milyon insan açlıktan ölmüş ve bir o kadarı da göç etmiştir. İrlanda halkından dört kişiden biri ölmüştür.

Şimdi burada tarihin gidişatını değiştiren sonucu söylüyorum. Ama öncelikli şunu söylemem gerek. Osmanlı Sultanı Abdülmecid durumun vahametini görerek hem para yardımı ve hem gemilerle erzak yardımı yapmıştır. Ancak yanı başındaki İngiltere Kraliçesi yardım konusuna imtina etmiştir. Bu nedenle İrlandalılar İngilizlere karşı daha fazla kinlenmişlerdir. *Mel Gibson*'ın başrolünü oynadığı *Cesur Yürek* filmi izlemeyenimiz yoktur. İrlandalının İngilizlere karşı duygularını çok iyi yansıtıyor. Yaşanan bu felaket İrlanda'nın bağımsızlığını savunanların sayısını artırmış. Halk içten içe kraliyet ailesinden nefret etmiş ve tüm bunlar İrlanda'nın bağımsızlığına giden yolu açmıştır.

Şimdi diğer bir tarih değişimine geçelim. Evet, açlıktan kırılan İrlanda halkının bir kısmı ise yeni kıta Kuzey Amerika'nın batı sahillerine ulaşmış. Sonuç olarak bu nüfus değişimi, o gün sanayi ve siyasi tarihinin şekillenmesini sağlamış ve sonrasında günümüz ABD'nin tarihini ve özellikle siyasi tarihini şekillendirmeye devam etmektedir.

Bir başka yazımda ise buğdayın tarihi nasıl şekillendirdiğini ve değiştirdiği yazmayı planlıyorum.